

SALÂHÎ MEVLİDİ

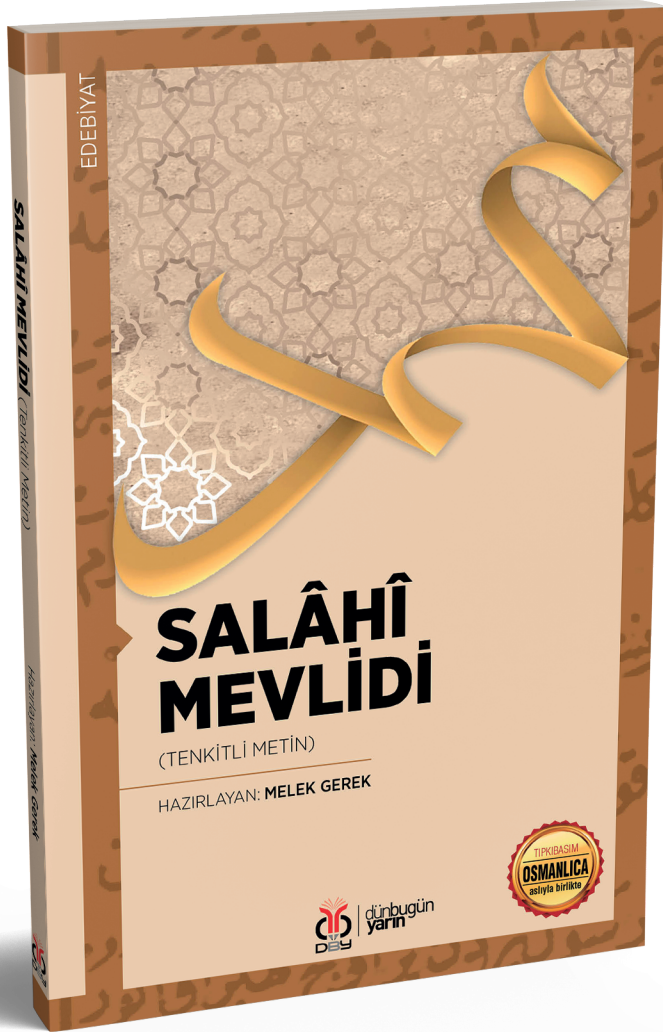
(TENKİTLİ METİN)

HAZIRLAYAN: MELEK GEREK

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 463

Edebiyat: 251

ISBN 978-625-5905-31-4

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2025

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Hazırlayan: Melek Gerek

Editör: M. Fatih Köksal

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Salâhî Mevlidi (Tenkitli Metin)

Hazırlayan: Melek Gerek (Dr.), Editör: M. Fatih Köksal (Prof. Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2025.

110 s. ; 13,5 x 21,0 cm ____ (DBY Yayınları ; No. 463)

ISBN 978-625-5905-31-4

1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı 3- Hz. Muhammed

Bu kitap, Mayıs 2017 tarihinde Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü yüksek lisans programı kapsamında Prof. Dr. M. Fatih Köksal danışmanlığında savunulan “Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî’nin Manzume-i Mevlid ve Mirac-ı Nebî Adlı Eserlerinin Tenkitli Metinleri” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel.: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Kısaltmalar 6

Ön Söz 9

Giriş: Mevlid Türü Hakkında 11

BİRİNCİ BÖLÜM

Salâhî'nin Hayatı ve Eserleri 15

1. Hayatı 15

2. Eserleri 17

İKİNCİ BÖLÜM

Salâhî Mevlidi'nin Tanıtımı 21

Eserin Müellifi 21

Eserin Adı 21

Eserin Yazılış Tarihi 22

Eserin Yazılış Sebebi 22

Eserin Vezni 23

Eserin Beyit Sayısı 23

Eserin Muhtevası 23

Eserin Süleyman Çelebi'nin Eseriyle Karşılaştırılması 26

a) Şekil yönünden	26
b) Muhteva yönünden	28
Eserin Dil ve Anlatım Özellikleri.....	28
Eserin Nüshaları.....	29
1. Süleymaniye Ktp. Nuri Arlasez 260 nüshası (N).....	29
2. Milli Ktp. Yz Cönk 337 (M).....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Metnin Kuruluşunda İzlenen Yol.....	31
Tenkitli Metin.....	35
Sonuç	73
Kaynakça	75
Tıpkıbasım.....	77

Ön Söz

Mevlid yazma, XV. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar etkinliğini sürdürmüş, edebiyatımızın önemli geleneklerinden biridir. Neredeyse tüm İslam coğrafyasında mevlidler, törenlerde makam ve usûl ile okunurdu. Günümüzde de Peygamber'in doğumunda ve bazı özel günlerde mevlid okunmaktadır. Bu geleneğin hâlâ yaşıyor olması Türk toplumu nazarında mevlidlerin ne kadar kıymetli olduğunu gösterir.

Şairlerin mevlid kaleme almasındaki temel sebep Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmak ve Allah tarafından bağışlanmak dileğidir. Resulullah'ı övme, çeşitli öğütlerle halkı uyarma, teganni ile gönülleri okşama, Peygamber sevgisini gönüllere aşılama, İslam'ı kalplere ısıdırma gibi pek çok maslahatı olan mevlidleri Türk halkı çok sevmiş, şairlerimiz yazmak için âdete yarışa girmişlerdir. Şairlerimiz diktik bir üslûpla değil lirik ve sanatlı bir ifade tarzı benimseyerek etkileyici dizeler kaleme almış, Ka'b b. Zühre gibi Peygamber'in iltifatına mazhar olmak istemişlerdir. Hem şairlerimizin hem de Türk milletinin manevi dinamizmini aksettiren mevlidler Türk kültür tarihinin kıymetli parçalarındandır.

Bu çalışmanın giriş kısmında mevlid türü tanıtılmıştır. I. bölümde 18. yüzyılda "Salâhî" mahlasıyla şiirler yazan ve Osmanlı'nın Muhyiddin-i Arabî'si olarak anılan Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî'nin ha-

yatı ve eserlerine değinilmiştir. II. bölümde Salâhî Mevlidi incelenerek tanıtılmaya çalışılmıştır. III. bölümde Salâhî Mevlidi'nin tenkitli metni ortaya konulmuştur.

Salâhî Mevlidi, M. Fatih Köksal'ın "Mevlid-nâme" adlı eserinde mevlidleri incelerken izlediği yöntem esas alınarak incelenmiştir. Mevlid'in müellifi, adı, yazılış tarihi, beyit sayısı, yazılış sebebi, vezni, nüshalarının katalog bilgileri verilmiş; muhtevası, dil ve anlatım özellikleri tespit edilmiş, eser Süleyman Çelebi'nin eseri ile karşılaştırılmıştır.

Çalışmamın planlanmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım sayın hocam Prof. Dr. M. Fatih Köksal'a, benden duasını ve desteğini esirgemeyen anneme, babama ve değerli eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Dr. Melek GEREK

SALÂHÎ MEVLİDİ

TENKİTLİ METİN

Vezin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

M 3b

N 1b Hâbîb-i Hüdâ ' Muḥammed Muştafâ-râ şalavât mefḥar-ı mevcudât¹ Muḥammed Muştafâ-râ şalavât seyyid-i kâinât Muḥammed Muştafâ-râ şalavât²

Bismi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm³

- 1 Bismillâh ile başlatalum söze
Hüdâ⁴ raḥmet eyleye size vü hem bize
- 2 Çok şük(ü)rler idelüm in'âmına
Lâyık eyleye bizleri iḥsânına
- 3 Resûl'ine hem âline idem şalât u selâm
Anlar ile ḥaşıl olur cümle merâm
- 4 Şıfâtı-y-la bilinür ol Zü'l-celâl
Zâtı 'aḳ(ı)l ile bilinmek muḥâl

¹ Bu kelimedede yazım yanlış yapılmıştır.

² Bu serlevha N nüshasında yoktur.

³ Bu başlık M nüshasında yoktur.

⁴ Hûda: Hûda M, N.

- 5 Birdür ol birliğine şek yok-durur
Gerçi yañlış yola giden çok-durur¹
- 6 Aña gizlü nesne olmaz oldur ‘Alîm
Hikmet anuñdur kamuya_ oldur Hâkîm
- 7 Hâlık oldur cümle mañlûkâtı
Râzık oldur cümle merzûkâtı
- N 1a 8 Kâdir olan cümle eşyâya_ ol-durur
Fa‘‘âlûn limâ yurîd² ancak ol-durur
- 9 Dâ’imdür bâkîdür “minel-ezel ile’l-ebed”³
Beñzemez aña mañlûkından hiçbir ehad
- 10 Direm Sübhâneke’l-lâhümme⁴ yâ Hû
“Felâ mevcûde illâ bi’l-lâhi”⁵ yâ Hû
- 11 Yâ İlâhî kıl bizi zâkirlerinden
Dañi in‘âmetine şâkirlerinden
- 12 Bizi ib‘âd itme cennetinden rahmetinden
Mañrûm itme bizi Resûl’ün şefâ‘atinden
- M 3a 13 Her kim dilerse bu du‘âda buluna
Bir fâtiha ihsân ide ben kûluna
“Li’l-lâhi’l-fâtiha”⁶

¹ Bu beyit Süleyman Çelebi Mevlîdî’nden alınmıştır.

² Fa‘âlûn limâyurîd: Kur‘ân-ı Kerîm, Buruc Suresi 16/85. “Dilediğini mutlaka yapandır.” mealindeki ayet.

³ “Ezelden ebede kadar” anlamındaki Arapça ibâre.

⁴ Sübhâneke’l-lâhümme: Sübhaneke duası. “Allah’ım, seni tenzih ve hamdinle tesbih ederim. Senin adın mübarektir. Senin azametin çok yücedir ve senden gayri hiçbir ilah yoktur.” mealindeki duadan iktibas.

⁵ “Allah’tan başka var yoktur.” anlamındaki Arapça ibâre.

⁶ “Allah için Fatiha.” anlamında Arapça ibâre.

Kaynakça

- Afyoncu, E. ve Ahıskalı, R. (2002). Kâtip. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 53). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Ahıskalı, R. (2010). Tahvil. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 440). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Bozhüyük, M. E. (1998). Hurûf. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 397). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Bursalı Mehmet Tahir. (H. 1333). *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Ceylan, S. (2005). Salâhî. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 18). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çelebi, İ. (2012). Vefk. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 605). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Devellioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Köksal, M. F. (2012). *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*. Ankara: Kesit.
- Köksal, M. F. (2011). *Mevlid-nâme*. Ankara: TDV.
- Kurnaz, C. ve Tatçı, M. (2005). Hüseyin Vassaf. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 18). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Mehmed Süreya Bey. (1996). *Sicill-i Osmanî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Pehlivan, Gürol, (2014). “Salâhî, Abdullah Salâhaddîn.” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. (<http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4978>). (Erişim tarihi: 6 Kasım 2014)

- Pekolcay, N. (2001). Mevlîd. *İslam Ansiklopedisi* (s. 171). Ankara: MEB.
- Redhouse, S. J. (2011). *Redhouse Sözlüğü, Türkçe/Osmanlıca-İngilizce*. İstanbul: Sev.
- Şemseddin Sami. (2006). *Kâmûs-ı Türkî*. Ankara: Çağrı.
- Yurdağür, M. (1993). Cefr. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 215). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

SALÂHÎ MEVLÎDÎ

TIPKIBASIM

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ جَوْقُ شُكْرٍ لَرَأَيْتَ لَوْ مِ افْعَالِ رَسُولِيْنَهْ مِمَّ الْهَيْدَمِ صَلَوَةُ سَلَامِ صِفَاتِ بِلَهْ يَلُوْرَ اَوَّلِ دُجَلَالِ يَزْدُرْ اَوَّلِ بَرِيْكَتِهْ شَكَّ يَقْدَرُ اَكْثَا كِرْ لَوْ شَسْتَهْ اَوْ لَمَّا زَاوُلْدُ عَلِيْمِ خَالِقِ اَوَّلْدُ جَمْلَهْ مَخْلُوْقَاتِ	حُدَا رَحْمَتِ اَيْلَهْ سَبِيْنَهْ وَمِ سَبِيْنَهْ لَا يُوْ اَيْلَهْ يَزْدُرْ اِيْ احْسَانِهْ اَنْلَرْ اَيْلَهْ حَاصِلِ اَوَّلُوْرْ جَمْلَهْ مَرَامِ ذَا اِيْ عَقِلِ اَيْلَهْ يَلِيْمَكْ فُحَا كِرْ جِهْ يَنْكَلِشْ يُوْلَهْ كِيْمَكْ جَقْدَرُ حِكْمَكْ اَنْكُورْ قُوْمِيْهْ اَوَّلْدُ رَحِيْمِ رَازِقِ اَوَّلْدُ جَمْلَهْ مَرْزُوْقَاتِ
--	--

"dün" den öğrendiklerinle
"bugün" ü yaşamak
"yarın" ları aydınlatır.

قَالَ يَا بَرِيدُ لَيْتَكَ أَوَّلُ دُرُرٍ	قَادِرٍ أَوْلَانِ جَمْلَةٍ أَشْيَاءٍ أَوَّلُ دُرُرٍ
بَكَرٍ مَرَاكَا فَخْلُوقٍ دَنَابِجٍ رَاحِدٍ	دَائِمِدُرٍ بَاقِدُرٍ مَنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ
فَلَا مَوْجُودَ إِلَّا يَا هُوَ	دِيرِمِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ يَا هُوَ
دَخِ انْعَامَتَهُ شَاكِرٍ لَرِنْدَنَ	يَا إِلَهِي قَبْلِ بَرِي ذَاكِرٍ لَرِنْدَنَ
مَحْرُومٍ أَنَّمَا بَرِي رَسُولُكَ شَفَاعَتَهُ	بَرِي انْعَامَتَهُ جَنَّتَنَدَنَ رَحْمَتَهُ
بِرَفَائِحِهِ إِحْسَانِ بَرِي بَنَ قَوْلُهُ	مَرْكَبِ دِيرَسَةِ بُودُ عَادَ دَبُولُهُ
دیر لفاحتہ	
أَنَّكَ وَصَفِي دَبِيلِ إِلَهٍ أَوْلَمَزَ نَسَامٍ	حَقِّكَ وَصَفَتَنَ سَوْبِلَكَ كَلَامَ
لَا شَيْدَنَكَ جَانِي شَادَا بَرِي لَوْمٍ	مُصَحِّحِ نَكْ تُولُودِي يَادَا بَرِي لَوْمٍ
أَكْرِ يَلَسَكَ نِيَجَهَ كُوجِدَرِ نِيَجَهَ	لَكِنْ نِيَجَبَرِ حَقِّقَنَ كَلَامِ سَوْبِلَكَ أَيْ حُوجَهَ
هَمَانِ صِغُوبِ سَوْبِلِكُمْ أُولُوجَانِمَهَ	مِيَجَ لَابِقِ أُولُودِي بَنَ ضَعِيفِكَ خَالِنَهَ
جَبِيكَ خَرْمِنَهَ حَفِظَ إِلَهَ نِيَمِ دَبِيلِ	يَا إِلَهِي سَنَ يُولُوسَيْنَ بَنِمِ خَالِمِي
زَحَمَ أُولُوسُونِ ذَلِكَ سِيَزْدَا	وَمَرَمَرِ مِثَالِهِ وَارَبِنَ بُولُوزِ دَا
يُوسُفَ عَلَيَّ سَلَامِي مَرَا دَائِدِ يَلَرِ	بِرِزْمَانَدَهَ مِصْرَكَ الْيَحْنَهَ فَكْرَ
دُرِ يَا قُورَنَ جَمْلَهَ نَقُودِيَهَ سِي	يَتَمَدِّي بِهَارَسَنَهَ مِصْرَكَ خَرَبَهَ سِي

SALÂHÎ MEVLİDİ

(TENKİTLİ METİN)

Mevlidler, sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatının bazı kesitlerini, mucizelerini, vefatını anlatan edebî metinlerdir. XV. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar canlılığını koruyan mevlid yazma geleneği, Türk edebiyatının önemli edebî kollarından biri olmuştur.

Şairlerin mevlid kaleme almasındaki temel sebep Hz. Peygamber'in şefaatine nail olma ve Allah'ın affına erişme arzusudur. Resulullah'ı övme, çeşitli öğütlerle halkı irşat etme, teganni ile gönülleri okşama, Peygamber sevgisini gönüllere aşılama, İslam'ı kalplere ısıdırma gibi pek çok maslahatı olan mevlidleri Türk halkı çok sevmiş, şairlerimiz yazmak için âdete yanşa girmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında XVIII. yüzyıl şairlerinden Salâhî'nin (1705-1782) kaleme aldığı *Mevlid*'in tenkitli metni hazırlanmış, ayrıca eserin incelemesi yapılarak bilim dünyasına tanıtılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında temel kaynaklar ışığında Salâhî'nin hayatı, eserleri ve mevlid türü hakkında bilgiler sunulmuştur.

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

ISBN 978-625-5905-31-4

9 786255 905314